

EDUX – JONGLEREN IN HET VERKEER

- Doelstelling:** Preventief duurzaam verkeersveilig gedrag bevorderen door voorschoolse verkeerseducatie (0 – 6 jaar) te faciliteren en stimuleren.
- Doelgroep:** Pedagogisch medewerkers en leidinggevenden op kinderdagverblijven. Ouders en verzorgers van kinderen van 0 tot en met 6 jaar.
- Doelgedrag:** Opvoeders (ouders, verzorgers en professionele opvoeders):
1. worden zich bewust van hoe belangrijk verkeersopvoeding is;
 2. weten hoe je samen met jonge kinderen kunt oefenen in het verkeer;
 3. zijn zich bewust van de kwetsbaarheid van kinderen in het verkeer en handelen daarnaar;
 4. weten hoe je kinderen veilig vervoert en passen die kennis ook toe;
 5. worden zich bewust van hun eigen voorbeeldfunctie en handelen hier ook naar;
 6. zijn bekend met de motorische, zintuiglijke en cognitieve ontwikkeling van jonge kinderen en hun ‘beperkingen’ bij deelname aan het verkeer en houden daar rekening mee.

JONGleren richt zich ook op de doelgroep 0 - 4 - en 4 - 6-jarigen. Hiervoor is een achttal leerdoelen opgenomen. Deze richten zich op kennis verhogen, ervaring opdoen en inzicht en vaardigheden ontwikkelen. Om dit te bewerkstelligen zijn interventies in de vorm van speelse verkeersmaterialen ontwikkeld die aansluiten bij de motorische, zintuiglijke en cognitieve ontwikkeling van baby's, dreumesen, peuters en kleuters. Binnen deze rapportage kunnen wij de potentie van deze specifieke interventies niet behandelen. In deze rapportage richten wij ons enkel op de werkwijze van Edux om opvoeders te stimuleren om aan de slag te gaan met voorschoolse verkeerseducatie.

Omschrijving

JONGleren van Edux is een educatief programma waarin verkeerseducatie spelenderwijs wordt bijgebracht aan de allerjongsten (0 - 6 jaar). JONGleren in het verkeer maakt ouders bewust van hun rol als verkeersopvoeder en biedt professionele opvoeders suggesties voor verkeersactiviteiten met kinderen, vanuit de gedachte ‘jong geleerd is oud gedaan’. Professionele opvoeders worden gefaciliteerd om een verkeersveiligheidsproject te starten op hun kinderdagverblijf. Hiervoor ontvangen de pedagogisch medewerkers **training** en een pakket aan ondersteunende materialen. Aan de hand daarvan organiseren zij samen met Edux een **informatiebijeenkomst** voor ouders en **thema**weken voor de kinderen op het kinderdagverblijf.

Psychologisch landschap in beeld (*****)

De motorische, zintuiglijke en cognitieve ontwikkeling van jongere kinderen en hun ‘beperkingen’ bij deelname aan het verkeer worden door Edux in beeld gebracht en verwerkt in bijvoorbeeld een handboek en een kennisquiz voor opvoeders. Edux speelt in op de invloed van de ontwikkelingsfase van kinderen door opvoeders hiervan bewust te maken en het kennisniveau hierover te verhogen. Pedagogisch medewerkers en leidinggevenden van kinderdagverblijven geven aan gemotiveerd te zijn om aan de slag te gaan met deze kennis. Ouders staan ook open voor deze kennis, maar het is moeilijk om ze te stimuleren naar het kinderdagverblijf te komen voor een informatiebijeenkomst. Edux haalt onderzoek aan van *Tabula Rasa* naar ouderbetrokkenheid in het verkeer. Hieruit komt onder andere naar voren dat verkeersopvoeding geen onderwerp is waar veel respondenten mee bezig zijn; het is een *low-interest* onderwerp. Dit komt niet doordat ouders verkeersveiligheid voor hun kind niet belangrijk vinden, maar doordat zij er vanuit gaan dat ze verkeersopvoeding al goed aanpakken (**zelfoverschatting**), fouten voornamelijk bij anderen zoals andere weggebruikers of de gemeente leggen (**attributie fout**), weinig ervaring hebben met kinderen uit de directe omgeving waarbij verkeersdeelname mis gaat (**beschikbaarheidshuristische**), gedachten aan bijvoorbeeld een ernstig ongeluk vermijden (**weerstand**) en zelf ook een beperkte cognitieve capaciteit hebben (**aandacht**) door de hoeveelheid aan informatie die dagelijks onze aandacht trekt.

TIP: Het is belangrijk dat een interventie goed aansluit op de motieven van de doelgroep, inspeelt op omgevingsfactoren, weerstanden herkent en deze weerstanden waar mogelijk kan wegnemen. Breng daarom aanvullend in beeld wat specifiek de drijfveren zijn van de pedagogisch medewerkers om gebruik te maken van JONGleren. Wellicht heersen er weerstanden waar je op in kunt spelen of geeft dit nieuwe inzichten om het programma beter aan te laten sluiten op de wensen van de professionele opvoeders. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld diepte-interviews of observeer daadwerkelijk gedrag bij medewerkers. Zie het stuk **methoden gedragstechnieken** in bijlage 2.

Interventiestrategie en executie (*****)

Opvoeders krijgen handvatten aangereikt om aan de slag te gaan met voorschoolse verkeerseducatie in de vorm van **training**, een **informatiebijeenkomst** voor ouders en **themaweken**. Hierbij worden opvoeders actief betrokken, gaan zij zelf aan de slag om hun bewustzijn- en kennisniveau te verhogen en worden zij gefaciliteerd om deze inzichten ook daadwerkelijk toe te passen.

De eerste stap om medewerkers van het kinderdagverblijf te betrekken bij de ontwikkeling van verkeersveilig gedrag is **training**. Tijdens de training wordt een vast aantal onderdelen doorlopen, zo begint de training altijd met vragen om zelfreflectie te stimuleren zoals ‘Waarom aandacht voor verkeer?’ en ‘Wat doe je al aan verkeersopvoeding?’. Daarna krijgen zij informatie over de ontwikkeling van kinderen in relatie tot verkeer en leren de medewerkers welke spel- of leertypes effectief zijn per ontwikkelingsfase/leeftijd (**kennisverhoging**). Dit wordt onder andere gedaan aan de hand van een kennisquiz en filmpjes, waarin rekening wordt gehouden met het niveau van de

pedagogisch medewerkers. De kennisquiz bevat vragen over de vaardigheden en ontwikkeling van kinderen (zoals ‘Wanneer is een kind vaardig genoeg om alleen naar school te fietsen?’), waarmee medewerkers inzicht krijgen in het eigen kennisniveau. In het filmpje dat getoond wordt zijn (probleem)situaties van volwassenen met kinderen in het verkeer te zien en het benadrukt de voorbeeldrol die opvoeders hebben in verkeereducatie (*modeling*). Aan de hand van deze video wordt gereflecteerd op het eigen verkeersgedrag. Mogelijk *scepticisme* (‘heeft het zin om nu al met de doelgroep aan de slag te gaan met verkeersveiligheid’) wordt besproken en weerlegt met wetenschappelijk onderzoek (*weerstand wegnemen*). In de ‘verkeerskist’ die wordt aangeleverd door Edux zit een collectie speel- en leermiddelen waar de medewerkers gebruik van kunnen maken. Hiermee wordt het toepassen van de opgedane kennis gemakkelijk gemaakt (*law of least effort*). Tijdens de training krijgen medewerkers uitleg over de gebruiksmogelijkheden van de middelen uit de kist. Hiermee krijgen zij direct bruikbare *handelingsperspectieven*. De permanente aanwezigheid van de materialen uit de verkeerskist en aanvullende middelen zoals een ‘groeiwijzer’ en ouderbrochures zorgen voor *cues* in de omgeving die medewerker herinneren aan de afspraak om actief aan de slag te gaan verkeerseducatie. Medewerkers geven aan zich ook *bewuster* te worden van hun rol in de verkeersopvoeding van kinderen. Daarbij is er ruimte voor reflectie op de wijze van vervoeren en de veiligheid rondom het kinderdagverblijf (*feedback*). Edux geeft aan dat de invulling van de scholing verder vorm krijgt door de ervaring en expertise van de medewerkers van Edux, hier is geen standaard voor. Door het directe contact biedt een training veel mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding. Het actief inzetten van gedragstechnieken kan de effectiviteit van de training verhogen.

TIP: Ontwikkel een standaard trainingsprotocol waarin met gedragstechnieken wordt ingespeeld op de motieven en weerstanden van pedagogisch medewerkers. Hiermee structureer je kennis die nu wellicht verdeeld is over verschillende trainers van Edux. Daarbij is kennisverhoging en bewustwording nog geen garantie voor het vertonen van nieuw gedrag. *Ervaringselementen* kunnen een bijdrage leveren aan het internaliseren van de kennis. Laat medewerkers bijvoorbeeld ervaren hoe *zelfoverschatting* werkt door slimme vragen te stellen (‘Wie vindt zichzelf een bovengemiddelde fietser?’). Of laat zien hoe associatief en irrationeel ons brein werkt, door bijvoorbeeld een *stroop-test* af te nemen en de uitkomst te linken aan verkeerssignalen.

TIP: Maak een video bij deelnemende kinderdagverblijven en film hoe medewerkers zelf op de fiets arriveren. Dit geeft de mogelijkheid tot *feedback* op eigen (voorbeeld)gedrag. Het is ook mogelijk dit in scene te zetten om weerstand bij medewerkers te voorkomen. Of maak een video waarin het perspectief van een kind wordt ingenomen: wat zie je vanuit het kinderzitje?

TIP: Werk aan de *intrinsieke motivatie* van de pedagogisch medewerkers door middel van *self-persuasion* (‘Waarom vind jij het belangrijk het goede voorbeeld te geven aan kinderen?’ of ‘Waarom vind jij het belangrijk dat de kinderen van jouw collega veilig thuiskomen?’).

TIP: Bestendig het geleerde gedrag door medewerkers een *commitment* aan te laten gaan. Dit kan een *belofte* zijn om actief te gaan werken aan verkeersveilig gedrag op en rondom de

kinderopvanglocatie. Hieraan kan de medewerker door het jaar heen worden herinnerd door middel van een **cue** in de omgeving (sticker in pauzeruime, speelhoek, fietsenstalling of bijvoorbeeld een sleutelhanger). Daarbij kun je de medewerkers door het jaar heen ook extra motiveren door leidinggevend te stimuleren regelmatig een **compliment** (kaartje of SMS'je) te geven.

In het handboek 'Verkeersopvoeding en -educatie van kinderen van 0-6 jaar én hun ouders' worden de relevante kennis en concrete handelingsperspectieven voor pedagogisch medewerkers goed en duidelijk uitgelegd. Hiermee wordt het voor medewerkers makkelijk gemaakt om aan de slag te gaan met deze materie (**law of least effort**). Het handboek richt zich niet alleen op educatie, maar beschrijft ook organisatorische randvoorwaarden voor het opzetten van een educatief programma; van een stappenplan voor een themaweek tot een standaard persbericht.

Aan de hand van de training, het handboek en de 'verkeerskist' gaan de medewerkers minimaal drie weken aan de slag met een verkeersproject: de **themaweken**. Een team van de kinderopvang geeft deze themaweken zelf vorm en Edux faciliteert door middel van de training en middelen. De kistinhoud biedt een ruime keuze aan activiteiten en spelmaterialen, waardoor kinderen spelenderwijs leren over het verkeer. De deelnemende locaties mogen de materialenkist houden. Zo kan het project in volgende jaren gemakkelijk herhaald worden.

Herhaling is een voorwaarde om van een gedraging **gewoontegedrag** te maken. Hoe vaker iets herhaald wordt hoe automatischer en onbewuster het gedrag wordt. Gewoontes zijn moeilijk af te leren, alleen te vervangen door nieuwe gewoontes. Door vroeg te beginnen met het aanleren van goed en veilig gedrag, vergroot je de kans dat het **bestendig** wordt tot een veilige gewoonte. JONGleren speelt hier goed op in.

TIP: Gewoontegedrag wordt altijd gestart door een **cue** in de omgeving. Deze cue *triggert* vervolgens een **routine** en het uitvoeren van de routine levert een **beloning** op. Op die manier ontstaan gewoontes. Je kunt een gewoonte rondom veilig verkeersgedrag stimuleren door gebruik te maken van een **implementatie intentie**. Een implementatie intentie is een afspraak die je met jezelf maakt in de vorm 'Als X, dan doe ik Y', waarin X de cue en Y de routine is. 'Als ik mijn kind in het kinderzitje op de fiets zet (cue), check ik of zijn of haar voetjes niet tussen de spaken kunnen komen (routine)'. Het helpt om een **reminder** te gebruiken om mensen te herinneren aan deze afspraak. Zo'n reminder kan bijvoorbeeld een sticker op de fietsbel zijn.

Een beloning wordt vaak geïnterpreteerd als een **extrinsieke motivator** (zoals een geldbeloning), maar is bij gewoontegedrag veel vaker een **intrinsieke motivator** (zoals 'Ik voel me daar goed bij' of 'Hé, Willem doet het ook!'). Een intrinsieke motivator werkt vaak beter dan een extrinsieke motivator. Het complimentenboekje van Edux is een leuk voorbeeld van een intrinsieke motivator. Evenals het verkeers(be)wijs voor kleuters met een compliment ('Supergoed gedaan!') en duidelijk omschreven doelgedragingen.

Edux geeft allerlei tips in het handboek om de themaweken te organiseren. Daarbij kun je denken aan het betrekken van teamleden en samenwerking met derden. Het waargenomen gedrag van anderen (zoals ouders) is een belangrijke indicator voor de **sociale norm**.

TIP: Zorg ervoor dat iedereen rondom de kinderopvang zich gedraagt volgens veilige verkeersnormen (**modeling**).

TIP: Geef tips in de ‘verkeerskist’ om de **sociale norm** te gebruiken in je communicatie naar ouders en medewerkers (‘97% van onze opvoeders zorgt altijd dat ze werkende fietsverlichting hebben’) en herinner ouders aan het voorbeeld dat ze hebben door **cue’s** in de omgeving te plaatsen (bijvoorbeeld op het schoolplein).

Edux adviseert ook een samenwerking aan te gaan met derden of de publiciteit te zoeken. Dit kan de draagkracht verhogen en ervoor zorgen dat de norm ook buiten de kinderopvang nageleefd wordt. Samenwerken met bijvoorbeeld buurtbrigadiers kan een bijdrage leveren aan de effectiviteit van de boodschap, omdat deze dan komt van een **autoriteit**.

Edux adviseert kinderdagverblijven aan te haken bij regionale of landelijke campagnes. Dit draagt bij aan een **consistente** boodschap en **herhaling** van die boodschap.

LET OP: De speelse en educatieve interventies die tijdens de themaweken worden ingezet zoals kringgesprekken, poppenkasten, spelletjes, liedjes et cetera worden inhoudelijk niet behandeld omdat deze niet binnen het bereik van dit rapport vallen.

TIP: De juiste uitvoering van de themaweken leunt zwaar op het juist interpreteren en toepassen van de ondersteunende materialen door de pedagogisch medewerkers. Om te beoordelen of er sprake is van juist gebruik, is observatie op locatie noodzakelijk. Actieve monitoring tijdens de themaweken zou ideaal zijn, maar Edux geeft aan dat dit niet mogelijk is binnen het budget. Voer als alternatief bijvoorbeeld *mystery visits* uit die steekproefsgewijs toetsen of de materialen goed worden ingezet door deelnemende kinderdagverblijven. Hiermee kan gestaafd worden of de interventies in het veld ook worden uitgevoerd zoals bedoeld door Edux.

De voorbeeldrol en actieve rol van ouders is cruciaal voor het succes van JONGleren. Om ouders hierin te faciliteren is een aantal middelen ontwikkeld zoals een brochure en een groeiwijzer. Daarnaast verzorgt de kinderopvang een **informatiebijeenkomst** voor ouders.

De informatiebijeenkomst voor ouders/verzorgers wordt verzorgd door een medewerker van Edux in samenwerking met de pedagogisch medewerkers. Doel van de ouderinformatiebijeenkomst is om ouders/verzorgers inzicht te verschaffen in het belang van de voorbeeldrol die zij hebben bij de verkeersopvoeding van hun kinderen (**modeling**) en in de invloed die ontwikkelingskenmerken van kinderen hebben op veilige deelname aan het verkeer (**bewustwording**). Ouders gaan met elkaar in gesprek over verkeersopvoeding en er wordt ingegaan op het juiste gebruik van de

kinderbeveiligingsmiddelen voor op de (bak-)fiets en in de auto (tips en **concrete handelingsperspectieven**). De pedagogisch medewerkers vertellen hoe op het specifieke kinderdagverblijf wordt gewerkt aan verkeerseducatie met de kinderen.

Tijdens de bijeenkomst zijn er quizvragen (**kennisverhoging**) en is er interactie met de ouders (**actieve rol**). In een filmpje worden de ontwikkelingskenmerken van kinderen in relatie tot verkeerdeelname besproken. Deze video wordt later ook gedeeld via social media (**reminder**). Alle kennis is gebundeld in een ouderbrochure en een groeiwijzer. De groeiwijzer is een meetlat die je op je koelkast kunt plakken en waarmee kinderen hun lengte kunnen meten (**fun**). Daarnaast is het een **reminder** voor ouders met **concrete handelingsperspectieven** per leeftijd van het kind.

TIP: Kennisverhoging en bewustwording zijn geen garantie voor gedragsverandering bij ouders. *Weten* is nog geen *doen*. Uit de analyse blijkt dat ouders te maken hebben met onder andere zelfoverschatting, een externe attributiestijl, weinig ervaring met situaties waarin het verkeerd gaat en weerstand (kop in het zand). Speel hier in de presentatie tijdens de informatie en communicatie actief op in. Laat ouders ervaren dat mensen geneigd zijn het eigen kunnen te overschatten door een **ervaringselement**. Laagdrempelig is bijvoorbeeld om deelnemers een racespelletje te laten doen op een spelconsole en tegelijkertijd een cognitieve taak (bijvoorbeeld een rekensom doen) te laten uitvoeren. Laat ze aangeven hoe lastig dit was; als het goed is heeft de interferentie een negatief effect op zowel de rijprestatie als de cognitieve taak. Laat de deelnemers niet appen tijdens het racespelletje (wat voor de hand ligt om te doen), omdat daarmee de associatie ‘appen’ en ‘verkeer’ wordt versterkt. Er zijn online ook vele video’s beschikbaar om de beperking van onze cognitieve capaciteit aan te tonen. Denk bijvoorbeeld aan deze video ([klik hier](#)).

TIP: Gebruik grappige video’s uit de dierenwereld die laten zien hoe erg we geneigd zijn om te doen wat onze ouders doen (**modeling**). Dit geeft op een laagdrempelige manier inzicht in onze primaire gedragssystemen en humor voorkomt weerstand tegen de boodschap.

TIP: **Erken de weerstand** die leeft onder ouders (‘Ik begrijp dat jullie niet na willen denken over een ongeluk waar je eigen kind bij betrokken is’) en maak het vertonen van goed voorbeeldgedrag makkelijk door middel van een implementatie intentie (‘Als ik met mijn kinderen onderweg ben, dan stop ik altijd voor een rood stoplicht’). Hier kan de ouder aan herinnerd worden door bijvoorbeeld een fietsbel met een **compliment** voor het goede gedrag of een bekrachtiger van goede gedrag (**prompt**), zoals een knipogende baby met duimpjes omhoog.

Bijkomend voordeel van JONGleren is dat ouders ook worden beïnvloed door hun kinderen. Denk aan kinderen die van de achterbank roepen ‘Rood mama, stoppen!’. Dit zet ouders ook aan tot **zelfreflectie**.

Evaluatie en effectmeting (*****)

Gebruikerservaringen worden aan de hand van een schriftelijke vragenlijst onder ouders geïnterviewd. De ouderbijeenkomsten worden positief gewaardeerd en ouders geven aan dat ze nieuwe kennis hebben opgedaan. Daarnaast wordt ouders gevraagd naar gedragsintenties ('Gaat u uw eigen verkeersgedrag veranderen?'). Edux geeft aan dat om praktische redenen en uit ervaring de evaluatie direct na de bijeenkomsten wordt gehouden. Edux streeft op die manier naar een zo hoog mogelijke respons.

TIP: Intenties zijn een slechte voorspeller voor daadwerkelijk gedrag. Vraag ouders een aantal weken om hun gedrag te rapporteren (zelfrapportage) als alternatieve effectmeting. Dit kan bijvoorbeeld door een *app* die op willekeurige momenten een vraag stelt over vertoond gedrag ('Heeft u vandaag met uw kind deelgenomen aan het verkeer? En zo ja, heeft u zich consequent aan de verkeersregels gehouden?'). Dit geeft een betere indicatie van het gedrag dat ouders daadwerkelijk vertonen. Sociaal wenselijke antwoorden en zelfoverschatting zijn een risico bij zelfrapportage. Door anonimiteit van de gegevens aan ouders te garanderen is dit deels te ondervangen. Observeren van het gedrag rondom het kinderdagverblijf is de beste manier om te achterhalen of ouders zich beter gedragen.

Pedagogisch medewerkers vullen ook een evaluatieformulier in na afloop van de themaweek.

TIP: Vraag ook in de vragenlijst voor pedagogisch medewerkers naar het effect van het project op hun eigen gedrag ('Heb je naar aanleiding van het project gedrag aangepast? En zo ja, kun je daar (een) voorbeeld(en) van geven?'). Daarnaast worden een aantal gesloten vragen (ja/nee) gesteld. Hiermee mis je nuance in het antwoord. Geef meer antwoordmogelijkheden of een optie om het antwoord toe te lichten.

TIP: Vraag in de evaluatie naar tips of ideeën.

De evaluatie wordt aangevuld met de impressie van de gemeente en de adviseur van Edux. Feedback uit de evaluatie wordt verwerkt in de aanscherping van het programma. Edux verwerkt jaarlijks gestandaardiseerd de respons en bespreekt resultaten met de betreffende opdrachtgever.

TIP: Herzie de evaluatieformulieren om meer te weten te komen over daadwerkelijk gedrag.

JONGleren is ontstaan uit pilots en daarna uitgerold. Er wordt echter geen effect gemeten van de interventies. Het is raadzaam om los van de evaluatie effect te meten van de maatregelen die worden ingezet. JONGleren bestaat uit vele losse onderdelen die kunnen worden aangemerkt als losse interventies. Deze kunnen afzonderlijk op effect worden getest, net als losse onderdelen van een interventie (welke brieven trekken bijvoorbeeld meer ouders naar een ouderbijeenkomst).

TIP: In de huidige evaluatie wordt gevraagd naar gedragingen van kinderen ('Zingt liedjes over verkeer', 'vertelt over het project', 'gebruikt verkeer gerelateerde woorden', 'herkent borden,

verkeerslichten, zebrapaden'). Deze gedragingen kun je kwantificeren (aantal keren gedrag x vertoond). Door het aantal gedragingen in een voor- en nameting op een kinderdagverblijf die gebruikmaakt van JONGleren af te zetten tegen het aantal gedragingen op een vergelijkbaar kinderdagverblijf die geen gebruikmaakt van het programma (controlegroep), is het mogelijk om het effect van JONGleren te meten.

Conclusie

Door op vroege leeftijd al verkeersveilig gedrag aan te leren, vergroot je de kans dat dit gedrag een veilige gewoonte wordt in de toekomst. Door (professionele) opvoeders te faciliteren en te ondersteunen krijgen zij handvatten om op een speelse en educatieve wijze verkeersveilig gedrag bij de allerjongste aan te leren. De effectiviteit van de interventie leunt zwaar op de wijze van uitvoering door de pedagogisch medewerkers en een actieve rol van de ouders als rolmodel. Hierin is dan ook winst te behalen door aanvullend doelgroeponderzoek, de inzet van meer gedragstechnieken en het uitvoeren van een effectmeting.

GEDRAGSPOTENTIE

Sterke punten:

- Ondersteunende middelen maken het vertonen van goed gedrag eenvoudig.
- Op jonge leeftijd inspelen op gedrag stimuleert veilig gewoontegedrag.
- Actieve rol ouders als rolmodel.
- Kist kan jaarlijks opnieuw gebruikt worden en werkt als reminder voor verkeersveiligheidseducatie.

Verbeterpunten:

- Ontwikkel een standaard trainingsprotocol met gedragstechnieken.
- Monitor steekproefsgewijs de uitvoering van de interventies.
- Meet het effect van de interventie.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de aanbieder:

Contactpersoon Edux: Tonneke Font Freide | tfontfreide@edux.nl | 06 519 590 41 | www.edux.nl